

ПРОФІЛІЗАЦІЯ ПРЕДМЕТА «УКРАЇНСЬКА МОВА ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ» НА СТОМАТОЛОГІЧНОМУ ФАКУЛЬТЕТІ ЯК НОВА ТЕХНОЛОГІЯ НАВЧАННЯ

Вищий державний навчальний заклад України «Українська медична стоматологічна академія»

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю вдосконалювати методичний інструментарій для виконання завдань вивчення основ професійної мови в медичному ВНЗ, зокрема і на стоматологічному факультеті.

Оскільки за новою програмою зміст і цілі предмета «Українська мова за професійним спрямуванням» повністю адаптовані до потреб медицини, технологія профілізації навчання вимагає на самперед відповідних базових знань викладача, який у медичному вищі мусить самотужки опанувати базову медичну лексику, термінологію з анатомії, гістології, інших галузей медицини, які винчають студенти 1 курсу, зокрема і стоматологічного факультету.

Слід підкреслити, що сучасна педагогічна наука розмежовує поняття «педагогічна технологія» та «технологія навчання». «Педагогічна технологія» – це комплексний інтегральний процес (люди, ідеї, засоби і способи організації діяльності) для аналізу проблем планування, управління і забезпечення всіх аспектів засвоєння знань. «Технологія навчання» – поняття близьке, але не тотожне педагогічній технології, оскільки воно відображає шлях освоєння конкретного навчального матеріалу в межах певного предмета, теми.

Технології педагогічного процесу вищих навчальних закладів мають набагато складніший характер, ніж технології навчання загальноосвітньої школи. Педагогічна специфіка вищого навчального закладу – це макросистеми, компонентами яких виступають а) загальноосвітні та б) **виробничі**

макросистеми з різними соціальними функціями.

У **медичних вищих навчальних закладах виробничі системи** (практична охорона здоров'я) виступають як **системи-замовники** на підготовку **кваліфікованих кадрів**; тому їхні потреби відіграють провідну роль у проектуванні та реалізації **технології навчання ВНЗ**.

Крім того, викладання за Болонською системою вимагає **індивідуалізації** процесу засвоєння знань, опанування практичними навичками та індивідуального поточного і підсумкового контролю відповідно до вимог кредитно-модульного навчання [1, с.103].

У професійній освіті, як зазначає Г.О. Балл [2, с.54], першочерговим завданням постає включення особистості в специфічну підсистему людської культури – професійну культуру. Він розцінює особистість як **суб'єкта професійної культури**. Ми ж підкреслимо, що невід'ємною складовою професійної культури медика як складової професійної компетенції є мовна культура. Опанування її навичками допомагає студенту медично-го ВНЗ не просто здобути знання, опанувати вміннями і навичками, освоїти способи майбутньої професійної діяльності, а й оволодіти творчим підходом до її здійснення, розвинути стійкі пізнавальні інтереси і мотиви до постійної професійної самоосвіти.

Зважаючи на вищевикладене, в розробці, впровадженні та вдосконаленні технологій постійно працюємо над профілізацією предмета «Українська мова за професійним спрямуванням» від-

повідно до виробничих потреб системи-замовника, зокрема і стоматологічної галузі.

Багаторічний досвід роботи з науковою і методичною літературою зі стоматології дозволив зосередити увагу на найпосутніших питаннях слововживання, культури мови майбутнього стоматолога, спрямувати зусилля на формування в студентів відповідного рівня правописних навичок у фаховій мові, що має велике практичне значення для їхньої майбутньої професійної діяльності.

За профілізованими методичними розробками відповідно до основ кредитно-модульної системи на кожному занятті студенти стоматологічного факультету виконують самостійні роботи. Завдання до них розроблені відповідно до стоматологічного профілю. Особливість цих завдань полягає в тому, що вони індивідуальні. У сучасній педагогіці загальновідомо, що особливості дидактичної організації педагогічного процесу, яка базується на індивідуалізації, диференціації та інтеграції змісту навчального матеріалу, забезпечують стимулюючу, розвивальну і особистісно-творчу функції засвоєння знань, їх самостійність і мобільність, можливість контролю, самоконтролю, що є основою підготовки компетентного фахівця.

У суто філологічну фахову основу поточного і підсумкового модульного контролю покладені різні види філологічного аналізу, зокрема переклад і редактування текстів професійного змісту. Так, студенти стоматологічного факультету перекладають індивідуальні тексти з анатомії, гістології

щелепно-лицевої ділянки, що дозволяє закріпити знання з профільніх дисциплін та вдосконалити навички правильного користування анатомічними і гістологічними термінами, а отже, сприяє вдосконаленню педагогічних технологій міждисциплінарної взаємодії.

Наводимо текст із банку індивідуальних завдань.

ПЕРЕКЛАДІТЬ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Строение периодонта

Периодонт представляет собой сложное анатомическое образование соединительнотканного происхождения, расположенное между компактной пластинкой лунки и цементом корня зуба. Он находится в непосредственной связи с альвеолярной костью, через апикальное отверстие связан с пульпой зуба, а у краев лунки – с десной и надкостницей челюсти. Толщина периодонта в различных частях корня – от 0,10 до 0,25 мм. Наименьшую толщину периодонт имеет в средней трети, на уровне оси вращения зуба. У края зубной лунки и у верхушки корня периодонт немногого толще. Толщина зависит от функции зуба и от возраста человека. Те волокна периодонта, которые прикрепляются к цементу и кости, называются волокнами Шарпея.

Волокна периодонта, собираясь в пучки, создают густую сеть и без резкой границы связаны с волокнистой системой десен. Часть волокон (межзубные, или перекрещивающиеся) переходят из цемента одного зуба в цемент соседнего, участвуя тем самым в распределении жевательного давления. Остальные волокна выполняют главную функцию – фиксируют зуб в лунке.

Зразок перекладу українською мовою: «**Періодонт** – це складний анатомічний **утвір** сполучнотканинного походження, розташований між компактною пластинкою лунки і цементом **кореня** зуба. Він тісно з'язаний із альвеолярною кісткою, через апікальний **отвір** – із пульпою зуба, а біля країв лунки – з **яснами** й **окістям** щелепи.

Товщина периодонта в різних частинах кореня – від 0,10 до 0,25 мм. Найменшу товщину периодонт має в середній третині, на рівні осі обертання зуба. Біля краю зубної лунки і біля верхівки кореня периодонт трохи товщий. Товщина залежить від функції зуба і від віку людини. Ті волокна периодонта, які кріпляться до цементу і кістки, називаються волокнами Шарпея.

Волокна периодонта, збираясь у пучки, утворюють густу сітку і без різкої межі з'язані з волокнистою системою ясен. Частина волокон (міжзубні, або перехресні) переходят із цементу одного зуба в цемент сусіднього і тим самим беруть участь у розподілі жувального тиску. Інші волокна виконують головну функцію – фіксують зуб у лунці».

Аналізуючи цей варіант, студенти, керовані викладачем, акцентують увагу на специфіці перекладу і в нормованого вживання термінів та окремих загальнозвживаних слів, знання яких українським важливе для майбутніх лікарів-стоматологів:

рос. **периодонт** – **періодонт**: специфіка перекладу українською мовою слів із префіксальним словотворенням за допомогою префіксів **пері-** (перед голосними) та **peri-** (перед приголосними);

рос. **образование** – **утвір**: у анатомії, патологічній анатомії та ін. – на позначення органів, тканин і т.д.; **утворення** – на позначення процесу, дії: **утворення еритроцитів**;

сполучнотканинний – правопис складних прикметників (актуалізація базових шкільних знань);

корінь – **кореня**: особливості відмінювання (так само: **гребінь** – **гребеня**);

рос. **у краєв лунки** – **біля** країв лунки: специфіка перекладу прикметникових словосполучень;

рос. **десна** – **ясна**: вживання тільки в множині; особливості відмінювання (**ясен**, **яснам**, **ясна**, **яснами**, **(на) яснах**; специфіка прикметникових форм (**ясне**));

рос. **надкостница** – **окістя**: специфіка перекладу; особливості відмінювання іменника і прикметника **«окісний»**;

рос. ось – **вісь**: особливості відмінювання в однині (осі, **віссю**) та множині (осі, **осей**, **осям**, **осями**, **(на) осях**);

рос. **участвуя** – особливості перекладу дієприслівників українською мовою в конкретному контексті; культура мови (неправильна і правильна форми – відповідно «приймати участь», «бррати участь»);

зуб у лунці та інші виділені в тексті прийменникові словосполучення: закон милозвучності української мови – чергування прийменників **у**, **в** (у – між приголосними).

Працюючи над перекладом, студенти користуються методичними розробками, нашими навчальними посібниками для студентів вищих медичних закладів освіти 1У рівня акредитації (Лещенко Т.О., Шарбенко Т.В. Українська мова за професійним спрямуванням. – Полтава, 2010.- 234 с. (ЦМК з ВМО МОЗ України (у 2010 р. посібник здобув диплом 2 ступеня в конкурсі «Краща книга Полтавщини», який проводила Полтавська обласна державна адміністрація); Лещенко Т.О. Професійна мова медика. – Полтава, 2004. - 140 с. (ЦМК з ВМО МОЗ України) (посібник є в достатній кількості в бібліотеці академії та розміщений у електронному вигляді в Інтернеті); перекладними і медичними тлумачними словниками, «Міжнародною анатомічною номенклатурою. Український стандарт». - К.:Здоров'я, 2001.-328 с.

Другий вид філологічного аналізу – редактування тексту, рекомендований програмою з української мови за професійним спрямуванням, дозволяє найадекватніше виявити прогалини в знаннях студентів та усунути їх. Наводимо варіант із банку індивідуальних текстів для редактування студентам стоматологічного факультету з метою поточного контролю.

ВІДРЕДАГУЙТЕ ТЕКСТ

«Слизиста оболочка, котра вкриває альвеолярний паросток, має назуви десен. Збоку преддвер'я в області, котра розташована ближче до зубів, вона не рухливо закріплена на надкістниці, має рожеве забарвлення та велику кількість сосудів, бідна нервами та немає слизистих залоз. Слизиста оболочка, котра вкриває тіло верхньої челюсті в області щоки та губи, являється самою рухливою, дякуючи тому, що під нею є рихлий під-слизистий слой. Місто переходу мало рухливої слизистої в рухливу має назуви перехідної складки. Десна оточують зуб, прикривають його шию, але не зрощуються з ним. У області ший від десен до зубу йдуть пучки, котрі утворюють зв'язку зубу».

Відредагований текст:

«Слизова оболонка, яка покриває альвеолярний відросток, називається яснами. З боку переддвер'я в ділянці, розташованій ближче до зубів, вона нерухомо закріплена на окісті, має рожеве забарвлення та велику кількість судин, бідна на нерви і не має слизових залоз. Слизова оболонка, яка покриває тіло верхньої щелепи в ділянці щоки і губи, найрухоміша завдяки тому, що під нею є пухкий підслизний шар. Місце переходу малорухомої слизової в рухому називається перехідною складкою. Ясна оточують зуб, прикривають його шийку, але не зрощуються з ним. У ділянці шийки від ясен до зуба йдуть пучки, які утворюють зв'язку зуба».

Аналізуючи текст, акцентуємо увагу на таких термінах і загально-вживаних словах:

альвеолярний – порівняння термінів «альвеолярний» і «комірковий», фіксація їх у словниках і навчально-методичній літературі; семантика;

відросток – розрізнення значень слів «відросток», «виросток» (рос. –мышечок) і «паросток» за відповідними словниками;

переддвер'я – особливості відмінювання; правопис; порівняння термінів «переддвер'я», «присінок», «присінки»: семантика, словотворчий аналіз, частотність уживання, фіксація в словниках (Міжнародна анатомічна номенклатура; за ред. І.І. Бобрика; В.Г. Ковешнікова.– К.: Здоров'я, 2001.– 328 с.; Новий тлумачний словник української мови/[уклад.: В.В. Яременко, О.М. Сліпушко]; у 3-х т.– К.: Аконіт, 2001; Орфографічний словник української мови/[уклад.: С.І. Головащук, М.М. Пещак, В.М. Русанівський, О.О. Тараненко].– К.: Довіра, 1994.– 864 с.; Російсько-український словник наукової термінології. Біологія. Хімія. Медицина.–К.: Наук. думка, 1996.– 660 с.; Усатенко О.К. Російсько-український словник медичної термінології/О.К. Усатенко.– К.: Наук. думка, 1996.– 463 с.; Новітній російсько-український словник. 15 000 слів/[уклад. Коврига Л.П.; ред. докт. філолог. наук, проф. Степаненка М.І.].– Харків: Белкар – книга, 2006.– 1072 с.;

окістя – специфіка перекладу з російської мови; особливі граматичні форми; неправильні форми (окістний);

ясна – вживання тільки в множині; специфіка прикметникових форм (ясенний);

покривати - вкривати – розрізнення значень паронімів: епітелій **покриває** слизову оболонку; медсестра **вкриває** хвого ковдрою;

рухомий – рухливий – розрізнення значень паронімів: **рухома** нижня щелепа (може зміщуватися в просторі); **рухлива** дитина (має кінцівки для руху);

пухкий – специфіка перекладу з рос. «рххлый»; особливості словотворення, граматичні та морфологічні форми (**найпухкіший; розпушений**);

шийка – розрізнення значень анатомічних термінів «шия», «шийка»; утворення прикметникових форм: **шийні артерії; пришийковий каріес**;

зуба – закінчення іменників чр. 2 відм. у родовому відмінку однини: **черепа, скелета, лоба, зуба,**

язика, пародонта, періодонта, мигдалика; але: **стравоходу, кишечнику;**

не має – немає – правопис, актуалізація базових знань за шкільною програмою.

Ми підготували банк профілізованих **текстових і текстових** завдань на кожне заняття для посточного контролю знань студентів медичного і стоматологічного факультетів, де широко використані вищезгадані технології навчання за дидактичним принципом – від простого до складного.

Індивідуальний поточний контроль на основі теорії особистісно орієнтованої освіти виправдовує себе і має відповідні дидактичні результати в тому разі, коли викладач адекватно з'ясовує **початковий рівень знань** студентів. Усвідомлюючи це, ми створили потужний **банк профілізованих диктантів і текстів для складання тез**, початкового контролю рівня знань студентів.

Диктанти мають потужний освітній і виховний потенціал, сприяють вихованню кращих професійних, громадянських і моральних рис майбутніх лікарів-стоматологів.

Наводимо текст із банку диктантів для студентів стоматологічного факультету.

Покровителька стоматологів

Щороку у всіх нас є нагода зателефонувати своєму стоматологові, привітати його з професійним святом, а заодно записатися на прийом і хоча б зняти зубний камінь, якщо ситуація не вимагатиме чогось більшого. День стоматолога відзначають 9 лютого, адже саме цього дня християни вшановують покровительку стоматологів – святу Аполлонію. Навряд чи є ще професійне свято, овіянє такою сумною і прекрасною історією...

В «Історії Церкви» римського хроніста Евсебія розповідається, що Аполлонія була донькою високопоставленого чиновника з Олександрії, перебувала в християнській общині. Сталося з нею те, що й з багатьма християнами за Нерона і після, у третьому столітті

Христової ери: її схопили і катували, вимагаючи, щоб вона зреклася Христа і поклонилася язичницьким богам, а потім спалили.

Церква канонізувала Аполлонію як святу мученицю. Вважається, що варто промовити ім'я Аполлонії, як зубний біль вщухає. Культ святої Аполлонії хутко поширився Європою: майже в кожній церкві можна було бачити її скульптури, фрески, ікони. Хоч насправді вона була жінкою в літах, її зображували юною дівчиною, яка тримає

щипці із затиснутим зубом. Відтак святу стали сприймати як покровительку не лише тих, кому болять зуби, а й тих, хто зуби лікує.

А якщо ви пошукаєте в Інтернеті, то знайдете там зображення святої Аполлонії на будь-який смак і в будь-якому стилі. Це і класичний, і модерній живопис, і вітражі, і марки, і книжкові мініатюри, і дерев'яні статуетки...

На пострадянському просторі першими святкувати День стоматолога в День святої Аполло-

нії почали в країнах Балтії. Далі цю традицію підхопила Полтава - столиця української стоматології.

Отже, застосування новітніх педагогічних технологій, насамперед міждисциплінарної взаємодії, на основі теорії особистісно орієнтованої освіти сприяє досягненню провідних цілей вивчення навчальної дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням» у медичному ВНЗ, зокрема і на стоматологічному факультеті.

Література

1. Основні засади розвитку освіти України; за ред. В.Г. Кременя та ін.— Київ-Тернопіль, 2004. — 147 с.
2. Балл Г.О. Категорія «культура особистості» в аналізі загальної та професійної освіти/Г.О. Балл//Педагогіка і психологія професійної освіти: результати досліджень і перспективи: [зб. наук., прац.]; за ред. Л.А. Зязуна, Н.Г. Ничкало].— К., 2003.— С.51- 61.

3. Бондаревская Е.В. Смыслы и стратегии личностно ориентированного воспитания/Е.В. Бондаревская//Педагогика.— 2001.— № 1.— С.17- 24.

4. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник/С.У. Гончаренко. —К.: Либідь, 1997.— 376 с.

5. Инновационные технологии в гуманитарном вузе/В.Й. Носков, А.В. Кальянов, О.В. Мирошниченко [и др.]; под. ред. В.Й. Носкова.— Донецк: ООО «Лебедь», 2002.— 288 с.

Стаття надійшла
15.12.2010 р.

Резюме

В статье освещен опыт профилизации учебной дисциплины «Украинська мова за професійним спрямуванням» на стоматологическом факультете высшего государственного учебного заведения Украины «Украинская медицинская стоматологическая академия» (г.Полтава) на основе теории личностно ориентированного обучения и современных учебных технологий, в частности теории междисциплинарного взаимодействия.

Ключевые слова: профилизация, украинский язык, профессиональная направленность, учебные технологии.

Summary

The article is devoted to the experience of educational discipline «The Ukrainian Language for professional purposes» at the stomatological department of the Higer State Educational Establishment of Ukraine « Ukrainian Medical Stomatological Academy» (Poltava city) on the base of theory of individual orientated education and modern training technologies.

Key words: experience of educational, ukrainian language, professional purposes, training technologies.